

Nhiũ u ngũũ i bũ thiũu chũ t ngay tũ i chũ , mũ t sũ khãc bũ lã a trũm kín tũ đũ u đũ n chũn chũ y ra tũ đãm chãy nhũ ng đã ngã gũ c chũ sau vài giãy đũ ng hũ . Mũ t sũ khãc cũ gũ ng nũ p trong nhũ ng mũ thếp đũũ i chũn bũ phũng nhũ ng tũ t cũ đũ u vũ vũ ng, cũ bũ phũng bũ ng thếp khũ ng lũ đã bũ nung chãy đũ rũ c...

Thũ m hoũ nũ tên lã a kinh hoàng nhũ t thũ giũ i đã xũ y ra vũ i ngũũ i Liên Xô vào năm 1960 khi mũ t tên lã a đũ o xuyên lã c đã a thũ nghiũ m đã nũ tung trũn bũ phũng khiũ n hũ n 100 quân nhũn thiũ t mũ ng, trong sũ này cũ cũ mũ t tũũ ng lĩnũ cao cũ p cũ a Liên Xô là Tũ lũ nh Lũ c lũũ ng tên lã a chiũ n lũũ c - Nguyên soái Mitrofan Nedelin. Và cũng chĩnũ vì thũ mà ngũũ i ta gũ i vũ tai nũ n này bũ ng cái tên “Thũ m hoũ Nedelin”.

Các nũ n nhũn bũ thiũu sũ ng đũng cũ gũ ng chũ y thoãt thũn khi vũ nũ xũ y ra.

Chi tiũ t thũng tin liũn quan đũ n vũ tai nũ n kinh hoàng trũn đã đũũ c giũ kín đũ n hàng chũ c năm sau mũ i đũũ c cũng bũ .

Ngày 26/10/1960, hũ u nhũ tũ t cũ các tũ báo cũ a Liên Xô đũ u đũng tũ i mũ t bũ n thũng báo ngũ n: Nguyên soái Mitrofan Nedelin – tũ lũ nh Lũ c lũũ ng tên lã a đũ n đũ o chiũ n lũũ c đã thiũ t mũ ng trong mũ t vũ tai nũ n máy bay thũ m khũ c. Khũng cũ bũ t kũ thũng tin nào đũ cũ p đũ a đũũ m, danh tĩnũ các nũ n nhũn thiũ t mũ ng trong vũ viũ c này.

Gũ n 30 năm sau, nhũ ng thũng tin bí mũ t vũ vũ “tai nũ n máy bay” mà Nguyên soái Nedelin thiũ t mũ ng đã đũũ c cũng bũ . Năm 1989, tũ p chí Ogonyok (Ngũ n lũ a) đã đũng tũ i mũ t bài viũ t vũ i tiũu đũ “Sorok Pervaya Ploshadka” (cũ nghĩa là Đũ a đũũ m sũ 41) vũ i nũ i dung miũu tũ chi tiũ t nhũ ng gì đã thũ c sũ xũ y ra đũ i vũ i Nguyên soái Mitrofan Nedelin.

Theo đũ, Nguyên soái Mitrofan Nedelin và hũ n 100 quân nhũn khãc đã thiũ t mũ ng trong mũ t vũ

nhận tên lửa đầu tiên của địa điểm phóng Tyuratam gần sân bay vũ trụ quốc tế Baikonur. Kể từ khi tiếp chí Ogonyok công bố thông tin trên, có rất nhiều tài liệu và nhân chứng mô tả lại tại nhận kinh hoàng này.

Tuy nhiên, các tài liệu này chưa được công bố và chính xác những gì đã thực sự diễn ra. Mãi cho đến sau này, qua nhiều nguồn tin khác nhau thu thập được, các quan hàng không vũ trụ Nga mới công bố những tài liệu chi tiết về vụ tai nạn đầu tiên của những chiếc tên lửa phát triển tên lửa đầu tiên của Liên Xô.

Chuyện gì đã xảy ra?

Năm 1960, Nga chuẩn bị được tuyên bố về việc thí nghiệm “quân bài chiến lược”. Đó là một loại tên lửa đầu tiên xuyên lục địa (ICBM) kiểu mới và ký hiệu R-16 (NATO gọi tên là SS-7 Saddler).

Đây là sản phẩm của công trình sư Mikhail Yangel về những hàng loạt là một loại vũ khí rắn để, tiến công chiến lược được trang bị cho tất cả các hướng đi chiến lược của Liên Xô. May mắn thoát chết, không cùng chung số phận với Nguyên soái Mitrofan Nedelin, những công trình sư Mikhail Yangel về sau này cũng đã không thể chứng kiến những kết quả thành công trong việc chế tạo tên lửa xuyên lục địa của Nga sau này dựa trên bản thiết kế tên lửa R-16 của ông.

Thực tế khi xảy ra thảm họa kinh hoàng nhất trong lịch sử phát triển tên lửa đầu tiên xuyên lục địa của Liên Xô nói trên, các Nguyên soái Mitrofan Nedelin và công trình sư Mikhail Yangel đều hy vọng rằng tên lửa đầu tiên xuyên lục địa R-16 sẽ là món quà có ý nghĩa tuyệt vời đối với nhà lãnh đạo Khrushchev nhân dịp kỷ niệm Cuộc cách mạng Bolshevik vào ngày 7/11/1960.

Tháng 9/1960, trong khi vẫn còn nhiều vấn đề liên quan đến chuyên môn kỹ thuật chế tạo trên tên lửa tầm xa của được giới quý tộc công trình sư Mikhail Yangel đã hoàn thành chuyến thăm tên lửa thử nghiệm đầu tiên mang số hiệu Number LD1-3T tại bãi thử nghiệm NIIP-5 ở Tyuratam.

Về sau này, nhiều nhân chứng là các cựu chiến binh công nhân và tiếp viên Tyuratam đã kể lại rằng, tên lửa của công trình sư Yangel đã gặp phải nhiều vấn đề rắc rối có thể gọi là “địa ngục” ngay từ khi nó được đưa đến Tyuratam (tức ngày 26/9/1960).

Theo đúng nguyên tắc của ngành tên lửa Liên Xô lúc đó, một ủy ban nhà nước gồm nhiều quan chức cao cấp đến từ nhiều cơ quan, đơn vị và viện nghiên cứu của Liên Xô đã được thành lập để giám sát việc thử nghiệm tên lửa R-16 đầu tiên. Tổng bí thư đầu tiên của Đảng Cộng sản Liên Xô – Nikita Khrushchev và Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng Stepanov đã ký duyệt bản danh sách các thành viên tham gia giám sát sản phẩm phóng thử tên lửa đầu tiên xuyên lục địa của R-16.

Ngày 3/10/1960, ủy ban giám sát thử nghiệm tên lửa R-16 được triệu tập họp nhằm cân nhắc và đánh giá kết quả quá trình kiểm nghiệm tên lửa LD1-3T tại bãi phóng mang mã hiệu Đưa đi m số 42. Cuộc họp được triệu tập này chính thức “chốt hồ sơ” danh sách những thành viên sẽ tham

gia v̄ th̄ nghī m này. Cū i phiên h̄ p, đ̄ a đ̄ m, ngày gī tī n hành phóng tên l̄ a đã đ̄ c xác đ̄ nh là ngày 23/10/1960.

Cū i ngày 20/10/1960, m̄ i công tác chū n b̄ cho l̄ n phóng th̄ nghī m tên l̄ a R-16 đã đ̄ c hoàn thành. Các v̄ n đ̄ v̄ k̄ thū t cũng đã đ̄ c báo cáo đã kh̄ c ph̄ c xong. M̄ t h̄ th̄ ng kī m soát bay c̄ a tên l̄ a trong sū t quá trình phóng đã đ̄ c l̄ p đ̄ t t̄ i Đ̄ a đ̄ m 42 cách không xa Đ̄ a đ̄ m 41, n̄ i đ̄ đ̄ nh s̄ phóng tên l̄ a R-16.

Tī n thoái l̄ ng nan

Đúng 8 gī sáng ngày 21/10/1960 theo gī đ̄ a ph̄ ng, ph̄ ng tī n siêu tr̄ ng chuyên đ̄ ng ch̄ theo tên l̄ a R-16 (LD1-3T) r̄ i khu v̄ c l̄ p đ̄ t t̄ i Đ̄ a đ̄ m s̄ 42. M̄ t gī sau đó, tên l̄ a đã đ̄ c l̄ p đ̄ t trên dàn phóng Đ̄ a đ̄ m 41. Công tác kī m tra ban đ̄ u k̄ t lū n r̄ ng b̄ phóng không có b̄ t c̄ v̄ n đ̄ gì c̄ n tr̄ .

M̄ i công tác chū n b̄ đã đ̄ c c̄ n đ̄ nh hoàn thành tr̄ c ngày phóng 23/10. Cũng trong ngày 23/10, tên l̄ a LD1-3T đã đ̄ c n̄ p đ̄ y nhiên lī u phóng. Vào th̄ i đ̄ m này, theo quy đ̄ nh, t̄ t c̄ nh̄ ng cá nhân không ph̄ n s̄ tr̄ c tī p đ̄ u ph̄ i r̄ i khu v̄ c phóng ch̄ tr̄ các nhân viên k̄ thū t. Tuy nhiên c̄ Nguyên soái Nedelin và t̄ ng công trình s̄ Mikhail Yangel đ̄ u b̄ t ch̄ p nguyên t̄ c an toàn này, c̄ hai ông đ̄ u có m̄ t t̄ i dàn phóng tên l̄ a vào th̄ i đ̄ m n̄ p nhiên lī u cùng khō ng 150 quân nhân và các quan ch̄ c dân s̄ đ̄ các c̄ p khác.

M̄ c dù bī t r̄ ng ph̄ i ch̄ p hành quy t̄ c an toàn trong quá trình chū n b̄ phóng tên l̄ a nh̄ ng c̄ Giám đ̄ c bãi b̄ n tên l̄ a Tyuratam - Thī u t̄ ng Konstantin Gerchik và quan ch̄ c ph̄ trách s̄ m̄ nh phóng th̄ tên l̄ a LD1-3T cũng không th̄ ngăn c̄ n n̄ i Nguyên soái Nedelin và t̄ ng công trình s̄ Mikhail Yangel vì c̄ hai nhân v̄ t trên đ̄ u là nh̄ ng th̄ ng c̄ p c̄ a các ông.

Không lâu sau khi tên l̄ a R-16 phiên b̄ n th̄ nghī m LD1-3T đ̄ c n̄ p đ̄ y nhiên lī u, b̄ ph̄ n đ̄ m b̄ o k̄ thū t đã phát hī n m̄ t v̄ trí rò r̄ b̄ ph̄ n ng đ̄ n đ̄ n bình ch̄ a nhiều lī u c̄ a tên l̄ a. Theo tính toán t̄ c đ̄ rò r̄ t̄ i v̄ trí này đ̄ t 142 – 145 gī t/phút. B̄ ph̄ n chuyên trách xác đ̄ nh ch̄ quan r̄ ng, đây là v̄ n đ̄ có th̄ ch̄ p nh̄ n đ̄ c, tuy v̄ y m̄ t quân nhân c̄ a đ̄ n v̄ hoá h̄ c đã đ̄ c giao nhī m v̄ kī m soát s̄ c̄ rò r̄ này.

Nhī u chuyên gia tên l̄ a vào th̄ i đ̄ m đó tin r̄ ng, m̄ t khi đã n̄ p nhiên lī u cho tên l̄ a R-16 thì ch̄ có n̄ c phóng tên l̄ a đ̄ ch̄ không th̄ trì hoãn đ̄ c. L̄ p lū n này cho r̄ ng th̄ i đ̄ m đó Liên Xô ch̄ a làm ch̄ đ̄ c công ngh̄ rút nhiên lī u khi đã n̄ p đ̄ y và các bình ch̄ a c̄ a đ̄ ng c̄ tên l̄ a.

Các chuyên gia th̄ nghī m vũ khí c̄ a Liên Xô th̄ c s̄ đã lâm vào c̄ nh “tī n thoái l̄ ng nan” vì th̄ m chí có tháo c̄ n đ̄ c nhiên lī u đã đ̄ c b̄ m vào cũng không th̄ s̄ đ̄ ng bình phóng nhiên lī u cho l̄ n phóng sau vì lō i nhiên lī u s̄ đ̄ ng có đ̄ ăn mòn r̄ t cao. Trong khi đó vī c hū b̄ k̄ hō ch phóng này th̄ c s̄ l̄ i là m̄ t s̄ lãng phí r̄ t t̄ n kém.

Chính vì không th̄ trì hoãn tī n trình phóng tên l̄ a, công tác chū n b̄ phóng v̄ n tī p t̄ c đ̄ c

tī n hành. Vào th̄ i đ̄ i m chū n b̄ phóng tên l̄ a, các nhân viên k̄ thū t trên m̄ t đ̄ t đã yêu c̄ u kích hō t h̄ th̄ ng màng cách nhī t trên đ̄ ng đ̄ n nhiên lī u đ̄ t̄ ng th̄ 2 c̄ a tên l̄ a.

Tuy nhiên, xū t phát t̄ m̄ t l̄ i m̄ ch đ̄ i n trong quá trình ch̄ t̄ o b̄ ng đ̄ i u khī n, vì c̄ kích hō t màng cách nhī t đ̄ t̄ ng 2 c̄ a tên l̄ a đã khī n màng cách nhī t trên đ̄ ng đ̄ n nhiên lī u đ̄ t̄ ng 1 ḡ p tr̄ c tr̄ c. Màng cách nhī t là h̄ th̄ ng thī t b̄ c̄ c k̄ quan tr̄ ng giúp ngăn ch̄ t n̄ đ̄ y tên l̄ a tràn vào các đ̄ ng đ̄ n nhiên lī u đi t̄ i các đ̄ ng c̄ . M̄ t khi đã ḡ p tr̄ c tr̄ c, tên l̄ a s̄ không th̄ duy trì tr̄ ng thái s̄ n sàng trên bàn phóng v̄ i đ̄ y nhiều lī u bên trong quá 2 ngày.